

A FEMINISTÁK EGYESÜLETÉNEK ÉVI JELENTÉSE.

Az 1907. március 22-iki közgyűlés elé terjeszti: PIKLER BLANKA titkár

Tisztelt közgyűlés!

Mielőtt egyesületünk munkásságának fontosabb adatait felsorolnánk, örömmel kell megállapítanunk azt a mélyreható és messzekiterjedő befolyást, melyet egyesületünk munkássága egész társadalmunkra gyakorol.

Szinte azt állíthatnánk, hogy szemünk láttára vernek gyökeret ideáink, melyeket a sajtó és a közönség sokszor ellenszenvvel fogadnak, de amelyek nagy igazságuk erejével az ellenkezés dacára elismerést és elfogadást vívnek ki maguknak.

Igy utalunk arra a tettekig megért szimpátiára, mellyel ma minden rangú és rendű társadalmi réteg foglalkozik a központi háztartással. Mikor 1906 szeptember havában felvettük az eszmét, a sajtó és a társadalom egetverő panaszt emelt „szentségtelen, a család megbontására” törő kezdeményezésünkért.

A gyermekek nemi felvilágosításának követeléseért legszívesebben nyársra húzták volna mindazokat, akik „feministáknak” merték magukat vallani. Ma a pedagógiai és orvosi testületek egész sora követi kezdeményezésünket.

Minden mozgalmunk, törekvésünk alapköve: a nő politikai egyenjogúsítására való törekvés, amelyet három évvel ezelőtt a „feminista örület” netovábbjának tekintettek, ma az aktuális politikának komoly problémája. A nők választójogának mind több és több híve van a mérvadó politikusok körében.

Irodalmunk, művészetünk, napisajtónk erősen mutatják azt a mély szellemi benyomást, mely eszméink terjesztéséből fakad. A vidéki közönség érdeklődésének központjában a feminizmus, a nőmozgalom problémája áll. Mindez bizonyossága annak, hogy egyesületünk, amely megalakulása óta társadalmunk kulturális életének számottevő faktora, fontos feladatának buzdító sikerrel és teljes eredménnyel felel meg.

Ezen általános megállapítások után a harmadik egyesületi év munkásságáról a következőkben számolunk be: 1907 március 17-én tartotta egyesületünk második rendes közgyűlését; a március 21-iki választmányi ülésen a tisztikar következőképp alakult meg: ügyvezető: Glücklich Vilma, helyettes ügyvezető Márkus Dezső dr.: titkár: Pikler Blanka, jegyző: Galló Paula, pénztáros: Hellerné-Bolberitz Georgina, ellenőr: Benedek Rafael, ügyész: Besnyő Béla dr., könyvtáros: Szegvári Sándorné.

Választmányi tagságáról az év folyamán lemondott: Szegvári Sándorné és Malonai Istvánné. Szegváriné lemondásával a könyv-

tárosi tisztség megüresedett, ezt azonban, mint-hogy helyiség hiányában a könyvtárt úgy sem használhatták, nem töltöttük be.

A közgyűlés után tartott legelső szülői értekezletünkön a koedukáció kérdésével foglalkoztunk. Ispánovics Sándor polgári iskolai tanár számolt be Finnországban tett tapasztalatairól, melyek alapján azon meggyőződését fejezte ki, hogy a koedukáció meghonosítása általános erkölcsi emelkedést hozna létre. Az előadást követő vitában a felszólalók csaknem kivétel nélkül a koedukáció mellett nyilatkoztak, többen hangoztatták, hogy a koedukációnak különösen a házasság látná hasznát, amennyiben valószínűbb a házasság boldogsága, ha férfi és nő nem mint két teljesen elkülönített világ lakója, hanem mint egymást közös munka alapján ismerő egyén kerül össze. Egyesületünk már 1906-ban felterjesztést intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a koedukáció tárgyában, ezért egyelőre nem tartja szükségesnek újabb akció megindítását. Tavaly indított akciónk eredményeképpen említjük meg ezzel kapcsolatban, hogy az országos közoktatásügyi tanács a kérdés tanulmányozására állandó bizottságot küldött ki.

Április 16-iki vitaértekezletünk Gerster Miklós tagtársunk előadása nyomán azzal a kérdéssel foglalkozott: Mit várhat a férfi a feminizmustól? Kimutatni igyekeztünk a vita folyamán, hogy rágalom az az állítás, mintha a nőmozgalom a férfi ellen irányulna, vagy annak érdekeit veszélyeztetné. Ellenkezőleg: terhein könnyít, munkáját eredményesebbé, korai házasságát lehetővé, apai gondjait kevésbé nyomasztókká teszi.

A tavasz beálltával szülői értekezleteink megszűntek, de több résztvevő kívánságára pedagógiai útmutatás gyanánt, két sikeres gyermekkirándulást rendeztünk.

Április 22-ikén nagygyűlést hívott egybe egyesületünk. Állást foglaltunk a mellett, hogy a nők főiskolai tanulmányait ugyanolyan előképzettséghez kössék, mint a férfiakét. Utaltunk arra, hogy a társadalom kulturális fejlettségének mértékét a tömegek műveltségének foka állapítja meg és hogy ennek következtében a kultúrát károsítja minden olyan törekvés, amely a tanulni kívánó ifjúság elé akadályokat gördít. Érdekes, hogy ugyanazon egyetem, mely 1896-ban azon felfogás mellett foglalt állást, hogy az állam bocsássa a nőket tudományos pályákra, most, 11 év után olyan indítvánnyal kénytelen foglalkozni, mely ezen felfogással szemben a reakciót képviseli.

Czóbel Irén bölcsészethallgató utal azon képzelenségre, hogy egy és ugyanazon intézet, sőt vizsgálóbizottság által kiállított érettségi bizonyítvány, melyben tantárgyról tantárgyra megegyeznek az érdemjegyek, ha férfi kezében van, értékes okmány, ha leány kezében van, értéktelen papírdarab. Sebestyén Károly dr. főgimnáziumi tanár tapasztalatai alapján kijelenti, hogy az érettségi vizsgálat, melynek eltörléséért évek óta folyik a küzdelem, nem egyéb, mint szerencsejáték, tehát sem a jeles, sem az elégséges érettségi bizonyítvány a tehetség fokmérője nem lehet. Így tehát képtelenül igazságtalan rendelet az, amely a leányok egyetemre juthatását úgy igyekszik meggátolni, hogy az érettségi bizonyítvány érdemfokától teszi függővé felvételüket. Figyelmeztet azonban arra, hogy a gimnáziumi tanulmányoktól, amelyek éppenséggel nem elégitik ki a kultúra követelményeit, gyakorlatibb irányú tanintézetek felé kell terelni mind a fiukat, mind a leányokat és hogy ennek keresztülvitele érdekében meg kell hogy szűnjenek azok a privilégiumok, amelyeket a minősítési törvény a gimnáziumoknak biztosít. Márkus Dezső dr. kúriai bíró kimutatni igyekszik, hogy milyen nehéz dolog volna megokolni azt az álláspontot, hogy a nők a jogi pályára nem alkalmasak, mikor a külföld, pl. az Amerikai Egyesült-Államok, gyakorlati úton győzték meg az emberiséget ennek az állításnak tarthatatlanságáról. Zsigány Zoltán kereskedelmi iskolai tanár az egyetem kulturális feladatáról és a rendkívüli nőhallgatók visszavetésének igazságtalanságáról szólt. Kreutzer Lipót dr. írásban küldte be a kereskedelmi szakiskolák megnyitását követelő előterjesztését. A nagygyűlés két határozati javaslatot fogadott el.

1. Sürgős szükségét látja a nagygyűlés annak, hogy mind a létesítendő kereskedelmi főiskola, mind az eddig létező összes kereskedelmi szakiskolák nyitassanak meg a nők előtt.

2. Küldessék meg a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnák ugyanaz a beadvány, melyet az egyetemi nőhallgatók ügyében a tudomány egyetem tanácsához intézett a Feministák Egyesülete.

A nyári szünet beállta előtt, eddigi szokásunktól eltérőleg, pályaválasztási értekezletünk speciálisan egy pályával foglalkozott, még pedig a kertészetivel. Magyar Kázmér, az állami földművelési iskolák főfelügyelője hangsúlyozta, hogy ezen a pályán tulajdonképpen már ma igen sok asszony működik, csak hogy ez még mindig nem elegendő. A nagy-kőrösi piac ismertetése kapcsán előadja, mily nagy szerepe van hazánkban a nőnek a termelés és értékesítés körül. Kiemeli azonban, hogy kevés kivétellel milyen primitív, ötlet-

szerű ez a gazdálkodás, amely korántsem termel és értékesít annyit, amennyit intenzív gazdálkodással az egyesek és a nemzet vagyonának gyarapítására el lehetne érni. Azt javasolja, hogy a tanítóképezdében tanítsák a termelés, feldolgozás és értékesítés minden vonatkozását, de nemcsak teoretikusan, hanem gyakorlatban.

Guttenberg Pál igazgató fejtegette, hogy a nők teljes mértékben érvényesülnek a mezőgazdaságban, csak hogy szomorúan fejletlen gazdasági viszonyaink mellett nem sok hasznot húznak a munkából. Összehasonlítja a mi viszonyainkat a külföldiekkel és arra a konklúzióra jut, hogy megfelelő képesítéssel munkájuk intenzívebb kihasználására kellene kioktatni azokat, akik már foglalkoznak kert- és mezőgazdasággal. Pikler Blanka arra hívta fel a szülők figyelmét, hogy legalább a nyáron ismertessék és szeretessék meg gyermekeikkel a természetet. Az értekezlet elfogadott egy határozati javaslatot, melynek értelmében egyesületünk megsürgeti az összes kertészeti és gazdasági iskolák megnyitását a nők előtt.

Nagyot haladt és a megvalósulás stádiumába jutott a központi háztartás eszméje, amelynek megpendítésekor annyi támadás érte egyesületünket. Nagyban hozzájárult ehhez a haladáshoz Fick Ottónak, a kopenhágai központi háztartás igazgatójának egyesületünkben tartott előadása és az a tanácskozás, amely Bárczy István polgármester meghívására és elnöklete alatt a városházán folyt le Fick igazgató és az érdeklődő szakemberek között.

November havában helyiségünk átépítése miatt házielőadásaink szüneteltek és azok helyett közhasznú intézmények megtekintésére adtunk alkalmat egyesületünk tagjainak; Bemutattuk: a balesetbiztosítási kiállítást, a főposta táviró géptermet, a rákospalotai leányjavítóintézetet, az állami gyermekmenhely új épületét. Ezek megtekintéséből sok hasznos tanulságot merítettünk.

Hogy az ifjúságot megismertessük szociális feladataival, decemberben Vidéky Apollóniát és januárban Adele Schreiber (Berlin) kértük fel egy-egy erre vonatkozó előadás megtartására, A közönség körében élénk érdeklődést keltett annak az eszmének propagálása, hogy a fiatal leányok ne üvegházi növények gyanánt nőjjenek fel, hanem mint a társadalom jövő boldogságának letéteményesei, öntudatos, erős akaratú és szociális érzékű egyéniségekké fejlődhessenek.

Az állami gyermekvédelem kiegészítésére szükséges társadalmi munka szervezése céljából Schwimmer Rózsa ismertette e munka módjait február 11-én tartott előadásában, A munkára *jelentkezők* előkészítését és vezetését Szirmay Oszkárné tagtársunk vállalta el, akit *nehéz* munkájában az állami gyermek-

menhelyek országos főfelügyelője, Ruffy Pál miniszteri tanácsos támogat. Nagyon kívánatos volna, hogy egyesületünknek minél több tagja részt vegyen a gyermekvédelmi munkában, amellyel példát kívánunk adni a helyesen értelmezett szociális munkáról.

Szülői értekezletünk tárgyát januárban „A gyermek egészségének védelme” képezte, amelyről Hollós József dr. ideg orvos tartott igen tartalmas és érdekes előadást, amelyben különös súlyt helyezett arra, hogy az alkohollal legkisebb adagai rendkívül káros hatásúak.

Februári szülői értekezletünkön „A gyermek és a cseléd közötti viszony”-nyal foglalkoztunk. A vitában a következő szempontok érvényesültek kiváltképen: a gyermek a cselédben felnőtt családja tagjaihoz hasonló embert lánson, munkáját becsülje meg, önértékét ne sértse. Ne fosszuk meg ettől a jóformán egyetlen alkalomtól, amely más társadalmi osztály tagjával összehozza. Február hóban Budán, a Vigadó nagytermében rendeztünk előadásokat. Percelné-Kozma Flóra „A nő feladatai erkölcsi téren” címen, Zipernovszky Károlyné „A nő feladatai a békemozgalomban”, Gerster Miklós „A nő feladatai a munkásnővédelemben” címen, Dirnfeld Janka pedig „A nők választójogának kérdéséről” értekezett, míg Glücklich Vilma a nő általános társadalmi feladatairól beszélt. Mind ezek az előadások új híveket szereztek ügyünknek, ami legkésebben szól meggyőző voltokról. Márciusban Lázár Piroska dr. előadása alapján az intézeti nevelést tárgyaltuk. Az előadó elvi fejtegetései és Békassy Elemérnének egy angol koedukációs intézetről beküldött ismertetése alapján megállapodott az értekezlet abban, hogy mindenki számára hozzáférhető koedukációs és gyakorlati képzésre berendezett intézetek létesítésére kell törekedni. Szülői értekezleteink, egyikét Peres Sándor emlékének szenteltük, akinek elhunytával utolsó reményességünk elveszett arra nézve, hogy az ő jószág vezetése alatt folytathassa egyesületünk pedagógiai működését.

Február hónapnak jelentős eseménye volt Mme. Nelly Roussel előadása, „Szerelem és anyaság” címen. A neomalthusianizmus tanait ismertette ragyogó ékesszólással, mesteri előadásban. Mindazok, akik az előadáson jelen voltak, meggyőződhetek arról, hogy – mint az előadó *bevezető* szavaiban mondta – még a legkényesebb kérdésről lehet méltósággal és erős meggyőződéssel beszélni a nyilvánosság előtt. Azokat a hézagokat, amelyek a dolog természetéből folyólag ebben az előadásban maradtak s amelyeket ügyünk ellenségei a maguk nem mindig értékes és nemes gondolataival töltöttek ki, maga Nelly Roussel teljeseen pótolta március 1-én tartott előadásá-

ban. Ez alkalommal az egész nőkérdésről adott vázlatos, de a maga áttekinthetőségében bámulatosán tökéletes előadást. Előadásainak kivonatos összefoglalását közöljük a „Nő és a Társadalom” 1908. áprilisi számában.

Tornatanfolyamunk Szemző Lajos polgári iskolai igazgató és Halácsy Sarolta fővárosi tanítónő szakavatott vezetésével hetenként kétszer tartja gyakorlatait.

Egyesületünkön kívül állandóan közreműködünk azoknak a kérdéseknek továbbfejlesztésében, amelyeket egyesületünk pendítet meg. Élénken résztvettünk azokban a szaktanácskozásokban, amelyeket a nemi felvilágosítás tárgyában rendezett az Országos Védőegyesület a nemi betegségek ellen. E kérdés tanulmányozására a választmány kiküldte egyesületünk ügyvezetőjét a májusban Mannheim-ban tartott kongresszusra.

Egyesületünknek e tárgyban kiírt pályázata sajnálatunkra eredménytelen maradt.

Előadással megbízott ügyvezetőnkkel képviseltette magát egyesületünk júniusban a szabadgondolkodók, októberben a szabad tanítás pécsi kongresszusán.

Résztvettünk az anyaság védelme és biztosítása tárgyában a Magyar Nőegyesületek Szövetségében tartott szaktanácskozásokban és felhasználtunk minden alkalmat, amely ennek a nagyfontosságú kérdésnek előbbrevitelére kínálkozott. A szövetség egyéb munkájában résztvettünk minden erre kínálkozó alkalommal.

Vidéki előadásokat rendeztünk Pécsen, Kaposváron és Temesváron, előbbi két helyen Fick igazgató közreműködésével. Más egyesületek felszólítására Nagyváradon, Szombathelyen, Szegeden, Aradon, Bicskén és Martonvásáron tartottunk előadásokat, mindenütt a közönség legélénkebb érdeklődése mellett.

Az irodai helyiségünk átalakításával járó nehézségek gátoltak bennünket abban, hogy Gyakorlati Tanácsadónkat kellő módon fejlesszük. Ki kell azonban emelnünk, hogy e fontos intézményünket most, a helyiség kérdésének rendezése után csak akkor fejleszthetjük a kívánt mértékben, ha tagtársaink közül minél többen támogatnak bennünket e kiválóan fontos munkánkban. A Gyakorlati Tanácsadó keretében Horváth Janka tagtársunk vezetésével *kezdemenyező* kísérletet tettünk a magántanítónők szervezésére.

Hivatalos közlönyünk, „A Nő és a Társadalom” mind erősebb kapcsolatot képez egyesületünk tagjai között. Sokszor volt alkalmunk lapunkat mint azt a várat megbecsülni, amelyből a támadásokat biztos talajról visszaverhettük. De talán még többször kellett azon sajnálkoznunk, hogy közlönyünk nem jelenhet meg legalább kétszer havonként; úgy fokozottabb

mértékben szállhatnánk síkra eszméink érdekében. Előfizetők, de még inkább hirdetőik szerzésével minden tagtársunk előmozdíthatná lapunk fejlődését.

Politikai bizottságunk az idén élénk tevékenységgel vitte előbbre a választójog ügyét. E kérdésben legbuzgóbb munkatársunk a Nőtisztviselők Országos Egyesülete, a nők politikai egyenjogúsításának e bajnoka. Neki köszönhetjük azt, hogy a magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak számottevő nagy csoportja mindenkor amikor az általános választójogért foglal állást, határozottan kiemeli és hangsúlyozza, hogy a nőkre kiterjedő általános választójogért küzd.

Így a Nagyváradai Magántisztviselők Egyesülete május havában az általános választójog érdekében összehívott népgyűlésen, melyen a Nőtisztviselők Országos Egyesülete elnökével képviseltette magát hozott ilyen határozatot. A magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak június havában Budapesten tartott országos kongresszusa ugyane testületek október 9-én a választójog érdekében tartott nagygyűlése határozatilag követelték a nők választójogának törvénybe iktatását. Minden alkalmat fölhasználtunk, hogy mindenütt, ahol a választójog kérdése napirenden volt, tájékoztató röpvéke részvételével vagy felszólalásokkal figyelmeztessük a közönséget választójogi követelésünkre. Ez alkalmak közül kiemeljük a munkásság október 10-iki demonstrációját. Politikai bizottságunk tagjai e napon Budapesten és több vidéki városban 100.000 röpvét osztottak szét, amelyekben a proletárnők választójogának szükségességét hangsúlyozta. Ez a ténykedésünk a magyarországi szociáldemokrata pártot arra a határozott kijelentésre indította, hogy a nők választójogát nem tartja időszerűnek. Ezzel elismerte, hogy a nők jogainak kiterjesztésével szemben a magyarországi szociáldemokrata párt éppen olyan ellenállást fejt ki, mint bármely más osztály férfiai.

Az ismert szocialista-feminista agitátor, Mrs. Dora B. Montefiore szeptemberi előadásai kiváló érdeklődést keltettek. Közönségünknek alkalma volt személyesen meggyőződni arról, hogy a híres suffragettek époly melegszívű, anyai érzésű, rendre és csendre áhító asszonyok, mint azok, akik a suffragettek harcában a nők eldurvulásának riasztó jelét siratják. Hírneves vendégünk itt léte alkalmat adott nekünk az első szabad ég alatt tartott gyűlésre, amely óriási érdeklődés mellett folyt le a Stefánia-út egy telkén. A népgyűlésen Mellemé Miskolczy Eugénia elnökölt. Mrs. Montefiore német nyelven kifejtette, hogy a munkásnőnek, mint anyának és mint munkásnak, milyen nagy szüksége van a választójogra. Kiemelte mind ez alkalommal, mind angol előadásában, hogy a

küzdelem indokai között az anya gondjai milyen nagy szerepet játszanak. Schwimmer Rózsa hosszabb beszédben lecáfolta mindazokat az érveket, amelyek a nők választójogának aktualitását vitatják és minden gondolkodó nő és férfi közreműködését követelte a választójog kivívása érdekében.

Fel kell említenünk, hogy Boda Dezső főkapitány nem engedte meg, hogy e gyűlést olyan reklámzászlón hirdessük, amilyent farsang idején bármely bál hirdetésére engedélyeznek. Mrs. Montefiore egy hétig volt egyesületünk vendége. Ez idő alatt a Magyarországi Munkásnők Egyesületében tartott előadást a nők választójogáról.

Nagy jelentőséget tulajdonítunk a szabadkőművesség egy vidéki páholya kezdeményezésének, amely arra irányul, hogy a magyarországi szabadkőművesség tegye magáévá a nők választójogának követelését. Mi a magunk részéről átírtunk a Nagypáholyának, amelyet e kérdés megvitatására szólítottunk fel. Politikai bizottságunk tagjainak közjogi kiképzése céljából helyettes ügyvezetőnk, Márkus Dezső dr., a magyar közjog és közigazgatás körébe vágó kérdésekről tanfolyamot tartott.

Legfontosabbnak tartottuk a parlament tagjait ügyünknek megnyerni. E célból évközben több ízben küldtünk tájékoztató átiratokat és nyomtatványokat a képviselőház valamennyi tagjának.

Március 10-én Szász Zsombor országgyűlési képviselő vezetésével és a különböző pártok nagyszámú tagjainak kíséretében közel 50 főnyi deputációban kerestük fel a képviselőház elnökét, Justh Gyulát és Andrássy Gyula gróf belügyminisztert. Előbbi radikális meggyőződéssel, fenntartás nélkül az igazság követelményének ismerte fel a nők politikai egyenjogúsítását. Utóbbi „gavalléros” formában közölte velünk a nők iránti tiszteletének elméletét, amelyet egy legközelebb tartandó nagygyűlésen bővebb kritika tárgyává fogunk tenni. A deputáció fogadásáról és hatásáról hivatalos lapunk áprilisi száma, bőven be fog számolni.

Március közepén a parlamentben képviselt valamennyi párthoz átiratot intéztünk, amelyben felszólítottuk arra, hogy a nők politikai egyenjogúsítását programjukba vegyék föl és érte tettekkel szálljanak síkra. Egyidejűleg felkértük mindazokat a képviselőket, akikről tudjuk, hogy a nők választójogának hívei, a párthatározat kedvező irányítására.

Külföldi bajtársainkat az idén többször üdvözölhattük nagyobb sikereikért. Finn testvéreinket, amikor 19 nőt választottak képviselőnek. A norvégeket aktív és passzív választójoguk törvénybeiktatása alkalmából. A hollandokkal együtt örültünk, amikor kormányuk az általános aktív és passzív női választójogra

vonatkozó javaslatot terjesztett be; az újeezlandiakkal, amikor a felsőházban érvényes passzív választójog elnyerésével a teljes politikai egyenjogúságra tettek szert. Angol társainkat két ízben üdvözölhettük: mikor a községi és megyei választójogot a maga teljességében megkapták és február végén, mert az angol képviselőház 271 szavazattal 92 ellenében második olvasásban elfogadta a nők választójogára vonatkozó javaslatot. Dánia és Island asszonyait a községi választójog elnyerése alkalmából üdvözölhettük.

Meg kell még emlékeznünk arról a propagandáról, melyet hazai fürdőben nyaraló tagtársaink végeztek ismert választójogi plakátjaink kifüggesztésével. Ekvözben több vidéki városban és a pécsi kiállításon alkalmaztuk plakátjainkat, amelyek mind jobban bevésik közönségünk tudatába, hogy „általános választójog csak az, amely a nőkre kiterjed”. Nem fejezhetjük be a politikai bizottság működéséről szóló jelentést anélkül, hogy meg ne emlékeznénk a bizottság áldozatkészségéről. Nem csak munkával, hanem anyagi áldozatokkal hozzájárult ügyünk előbbre viteléhez. A bizottságon kívül álló tagtársak is hozzájárultak a politikai bizottság költségeinek előteremtéséhez. A döntő küzdelem küszöbén

reméljük, hogy tagtársaink áldozatkészsége szükség esetén nem fog lankadni.

Munkásságunkról beszámolva hálás köszönetet kell mondanunk Szántó Menyhért min. oszt.-tan. úrnak, a Társadalmi Múzeum igazgatójának, aki állandó helyiséget bocsátott rendelkezésünkre és ezzel egyesületünk munkásságát nagy mértékben megkönnyítette. Köszönetet kell még mondanunk a Nay és Strauss cégnek, amely Stefánia-úti telkét átengedte népgyűlésünk megtartására, a Kereskedelmi és Iparkamarának terem, a Royal-szálloda igazgatójának terem és a nyár folyamán helyiség átengedéséért, úgyszintén a Nótisztviselők Országos Egyesületének, amely mind helyiséggel, mind munkával egyesületünk fennállása óta mindig készségesen támogatott. Nagy hálával tartozunk a magyar sajtónak azon szívességért, amellyel közleményeinknek mindig helyt adott.

Az elmúlt év eredményein azonban nem szabad elbizakodnunk, hanem erőt kell belőlük merítenünk a további küzdelemre, amely annál hathatósabb, annál sikeresebb lesz, minél többen egyesítik erejüket, minél többen vesznek részt a társadalom igazságosabb berendezése érdekében folytatott munkánkban.